

ТРЕТЄ ЩОРІЧНЕ ЗІБРАННЯ НАУКОВОЇ ШКОЛИ ПРОФЕСОРА А.В. ФУРМАНА

1 листопада 2002 року в Тернополі відбулося Третє щорічне зібрання наукової школи професора Анатолія Фурмана, участь у якому взяли понад три десятки науковців, освітян, управлінців середніх та вищих навчальних закладів України.

У вступному слові директор інституту експериментальних систем освіти, доктор психологічних наук, академік Академії наук Вищої школи професор **Фурман А.В.** зазначив, що керований ним науково-дослідний підрозділ Тернопільської академії народного господарства упродовж трьох років продовжив впровадження інноваційної модульно-розвивальної системи навчання у сферу національної освіти. ІЕСО сьогодні – це п'ять осіб управлінсько-наукового персоналу, п'ять колективних наукових співробітників, 12 аспірантів та пошукувачів, 17 педагогічних колективів експериментальних освітніх закладів. Як науково-дослідницький заклад європейського взірця інститут розробляє 25 наукових тем за п'ятьма перспективними напрямками, видає журнал “Психологія і суспільство”, “Інформаційний бюлетень ІЕСО”, багатотомник “Модульно-розвивальна система”, членами редакційної колегії яких є 70 докторів наук. На ниві продуктів наукової творчості здобутки очевидні: за три роки співробітники інституту, аспіранти та колективні наукові співробітники видрукували 135 наукових праць загальним обсягом 153 друк. арк., тобто 3650 сторінок наукових текстів, у т. ч. 7 монографій, 6 брошур і 77 наукових статей. Кандидатські дисертації трьох осіб рекомендовані спеціалізованим вченим радам до захисту.

Водночас у 2002 році минає десять років з моменту обґрунтування модульно-розвивальної системи навчання як наукової ідеї (див. текст виступу А.В. Фурмана на стор. 4–10).

У своєму виступі проректор Тернопільської академії народного господарства з наукової роботи, доктор економічних наук професор **Мельник А.Ф.** відзначила наявність за змістовими і формальними ознаками оригінальної наукової школи, що виникла на терені української суспільно-гуманітарної думки й розвиває самобутню програму фундаментального соціально-психологічного експерименту у сфері національної освіти. Довершений концептуально-методологічний рівень системного розв'язання актуальних проблем людського життя не лише втілює кращі традиції вітчизняного теоретизування та наукового проектування соціальних систем і технологій, а й істотно збагачує та інноваційно насичує актуальний психокультурний простір сталого державо- і суспільствотворення.

Заступник директора ІЕСО кандидат психологічних наук **Гуменюк О.Є.** констатувала, що на сучасному етапі розвитку людської цивілізації, як і національних систем освіти зокрема, визначальними є дві тенденції, котрі певною мірою суперечать одна одній через їх світоглядну альтернативність. Перша властива природничим наукам і давно вийшла за їх межі – тенденція детальнішого та повнішого раціонального пізнання світу й опертя на його інтелектуальні засоби, спрямовані на практич-

ний результат, подолання складності об'єктів, що пізнаються та перетворюються шляхом системного розгляду. Друга тенденція органічно притаманна гуманітарній сфері і передбачає ретельну увагу до динаміки процесів, котрі досліджуються, проектуються і практично втілюються у навколишньому світі, до активності його складових. Досвід найрізноманітніших галузей людської діяльності говорить про хибність нехтування хоча б однією з цих тенденцій і нагальну потребу їх синтезу. Ця інтеграція необхідна і в освітній сфері суспільства. Однією із повноформатних спроб її досягнення і є реалізація експериментальної модульно-розвивальної системи навчання. Так, модульний підхід в інноваційній моделі – це впровадження першої тенденції, а ідея розвивального навчання – втілення другої.

Відтак нова система – це намагання (теоретичні та експериментальні) перейти від школи Знання до школи Культури. Організація навчально-виховно-освітньо-самореалізаційного метапроцесу, котрий реалізується технологічно та засобово у системі модульно-розвивальної освіти, здійснюється через такі етапи *системного самотворення людини* як: суб'єкта – носія активності, котрий утверджує поведінку; особистості, яка набуває властивостей і нормує соціальну діяльність; індивідуальності, котра здійснює оригінальний та непересічний вчинок; універсума, який саморозвиває Я-духовне як його внутрішньо неподільне злиття із Всесвітом через прийняття ним однієї із надперсональних психоформ: віри, честі, добра, краси, справедливості тощо. Втілення інноваційної освітньої системи у практику середніх та вищих навчальних закладів, де вчитель і викладач передовсім науковець, режисер і актор, який надихає на творчий пошук шляхів розв'язання проблеми, стає “звеселянням серцевим” (за Г.С. Сковородою). Тому модульно-розвивальна система здатна виконати соціальне замовлення суспільства, оскільки створює широкий простір ефективного культурного розвитку людини.

Завідувач кафедри педагогічних і психологічних дисциплін ТАНГ, кандидат педагогічних наук, доцент **Яценко В.М.** висловив упевненість у тому, що цей незвичний ювілей в економічному навчальному закладі матиме славне продовження і ми будемо свідками його зростання та плідних успіхів. Можна з повним правом сказати, що на терені Західної України існує цікавий оазис психологічної науки. Цікавий тим, що професор А.В. Фурман, розставляючи акценти на класичних і проблемних питаннях психології, не наслідуює, не поглиблює відомі вітчизняні та зарубіжні школи, а вибудовує свою, яка, увібравши квінтесенцію вищеназваних, системно досліджує світ людини. І не лише досліджує, а й з успіхом перетворює його. Він не може обминути школу, приземлити в ній як свою творчість, так і своє багатство думки, роки праці, зрештою здоров'я. Здоров'я – у розумінні самовіддачі: витратити його на служіння науковій істині та розмаїтій соціальній практиці.

Можна по доброму заздрити цьому зібранню, але найкраще – долучитися до його наукових підвалин. Людина як унікальний феномен природи у своїй непересічності завжди прагне до щастя. Для пана професора воно у слові науковим і слові поетичним, з якого різьбляться вервечки думки найкращих взірців. За трирічну працю в колективі інституту ЕСО науково сформувалися молоді люди, які повноправно скажуть своє слово в науці, тому що пройшли добрий гарт методологічного і концептуального пошуку, відчували вагу знань і смак осяяння, втому творчості й радість піднесення.

Літературний редактор часопису “Психологія і суспільство”, заслужений артист України **Ляховський І.Г.** підкреслив, що прокладати власні тори у ще незвіданий світ – покликання сильних, сміливих, талановитих. На відміну від строфи зі знаменитої пісні В. Висоцького: *По нехоженим тропам // Протопали лошади, лошади // Неизвестно к какому концу // Унося седоков...*,

професор А.В. Фурман у своїй модульно-розвивальній системі освіти точно знає та ясно бачить і початок, і розвиток, і щасливий кінець своєї стежини-лижні. Бо його модульна система чітко поділена на чотири періоди та вісім етапів розвитку, носіями яких є дуже конкретні, виразні міні-модулі, або, якби сказав Ганс Сельє: *Лише доступної тобі сягай мети. // Минай дрібниці. Ціль – не терпить суєти.*

Базується вчений на мистецьких технологіях, зокрема на моделі творення театральної вистави, де надзвичайно важить слово, мистецьке Слово. Відомо, що основою вистави, попри важливість інших складових, є мовлення – слово. Тому відомий психолог так скрупульозно вплітає мистецьку методу творчості театральної вистави у свою модульно-розвивальну систему навчання. Бо переконаний, що Слово – “могутній силі”, – за твердженням знаного психотерапевта Х. Сільєна, французький лікар Куе надає значення молитви, запитуючи: *“Чи може, вона, молитва, бути без слів?”*. І радить своїм пацієнтам постійно, безліч разів повторювати так звану наукову молитву, в якій вони благали б у Всевишнього фізичного та духовного зцілення. Свого часу з нього насміхалися, проклинали, проте одержимий світлою ідеєю вчений-лікар вистояв, допомігши у такий спосіб безнадійно зневіреним і важко хворим одужати.

У модульно-розвивальній системі є добра енергетична аура – позитивна сила імпульсів. Імпульс (поштовх) – надання об’єктові енергії, що живить рух за законами інерції по висхідній, аж до згасання (вичерпання енергії). Розуміємо імпульс як одиницю руху з подальшим поштовхом – його оновленням, живленням, самотворенням. *Закон імпульсу-руху-розвитку-ритму* варто проілюструвати в музиці, де на нотному стані, при ключі (скрипковому чи басовому) поміщено розмір, скажімо 4/4, що означає: 1-на нота – сильна доля, 2-га – слабка, 3-тя – відносно сильна, 4-та – найслабша. Саме так, у такті музичному, рухається,

розвивається, стається імпульс. В інших приключових розмірах – інші математичні рахунки. Та в усіх розмірах присутнє логічне нагромадження імпульсів, що є ритмічною основою кожного твору. Модульно-розвивальна система освіти психолога А.В. Фурмана яскраво побудована на енергетичній силі імпульсів: у вченого – це міні-модулі, котрі базуються не на класно-урочних планах-конспектах, а на мистецьких сценаріях, що їх творять учителі-дослідники, і реалізуються в оргциклі ментально зорієнтованого навчального процесу. У підсумку імпульси-цеглини, розвивальна міжособиста взаємодія у класі, витворюють величні “культуротворчі будівлі” – музики, освіти, науки, достойного життя, самовдосконалення.

Прикро, що науково обґрунтовану, перспективну, вкрай необхідну практиці, нову освітню систему доводиться коментувати то словами Т.Шевченка про те, ніби немає пророка у своїй вітчизні, то народним прислів’ям: “Кому фортуна служить, той фортуна лає”, або ж скрушним внутрішнім монологом Степана Разіна із славнозвісної поеми Є. Євтушенка. Героя, який виборював права народу, везуть у клітці на лобне місце, щоб стратити, і в той же час народ плює на “злодія”, жбурляючи в нього камінням. Ось і гіркий внутрішній стогін ватажка: *“Ви завжди плюєте, люди, // В тех, хто хочет вам добра”*. Що це – недолугість, зумисність, ментальність? Думаю, що все вкупі, а вірніше в архаїчних комплексах, закомплексованості страхом незвіданого.

В основі модульно-розвивальної системи – паритетне, якщо хочете – партнерське ставлення вчителя до учня, взаємоповага, взаєморозуміння, намагання наставника сформувати Індивідуальність, а відтак виховати Особистість культурну і самовідповідальну. Класно-урочне, “генеральське” – “Струнко!” – віджило себе. Не дивно, що на перший план учений ставить Культуру, Духовність, Життєреалізування. Безперечно, що складовими вчений розуміє універ-

сальні форми соціальної причетності людини – навчання, виховання, освіти, самопізнання. Хто ж заперечить аксіому про те, що культурну, духовно багату людину, Людину-особистість, можна виховати без учіння? Але ж ніяк не на-помповуючи ці маленькі істоти техно-кратичним потоком знань, засліпивши їх щирі оченята зблиском комп'ютерних екранів, породжуючи в такий спосіб “роти” роботів у лінзо-окулярах. Жахно констатувати, проте – факт: вони ще у 8–10-х класах через Інтернет намацують собі десятки женихів, наречених, або ж – о горе!, – чоловіків та дружин (“інтелектуальні ігри!”). Не заперечуючи необхідність комп'ютерних технологій, входження в Інтернетсистему, все ж збагнуто кого намагаємося виховати – гомункулів, жителів міфічних планет чи, навпаки, Землян, які здатні *співстраждати, співчувати, співіснувати, спів...*, бо самі щирі, кохають, страждають, відчувають, вірують. Саме ці благородні людські почуття потрібно скрупульозно виховувати. Як? На основі інноваційної модульно-розвивальної системи освіти, яку вже десять років тому створив професор А.В. Фурман.

Директор експериментальної загальноосвітньої школи №44 міста Запоріжжя **Комісаров В.О.** на початку виступу зачитував академіка А.І. Суббето, який на Міжнародній конференції “Духовні цінності та освіта” у 1994 році відмітив, що західна цивілізація поряд з побудовою енергетичної могутності створила інформаційне суспільство, яке мало привести до посилення людського інтелекту. Проте останнього не відбувається, тому що створюються примарні картини світу, реальне бачення людиною світу мало відповідає реальності. Людину цієї формації можна уявити динозавром, велетенський тулуб якого – енергетична потужність, а крихітна голова – прогностичні здібності, котрі віддзеркалюють бачення тих проектів, які вона впроваджує. “Воднораз обсяг інформації на нашій планеті подвоювався за 1500

років (від Ісуса до Леонардо), за 250 років (від Леонардо до Баха), за 70 років (у минулому столітті), кожні півтора року тепер”.

Така ситуація викликає потребу в переході від інформаційної цивілізації до ери *освітнього суспільства*, яке розуміють як “певну форму, де освіта стає основним соціогенетичним механізмом, що забезпечує випереджувальний розвиток людини, її інтелектуальних здібностей і прогностичних можливостей”. Отож третє тисячоліття актуалізує сферу освіти як основу соціогенезу, тобто те, що поряд із наукою та мистецтвом завжди становило гуманістичну тенденцію, а нині є життєво необхідним змістом соціальної діяльності.

В Україні проблему “подолання інформаційної екстенсивності” з початку 90-х років минулого століття поставив і успішно реалізує професор А.В. Фурман. У надрах його творчої лабораторії народжується не лише наукова школа, а й розвивається *суспільно-політичний рух* – “Партія освітян України”, основоположною ідеєю якого є *ідея освіти*. Попри намагання обрамити, визначити як суто просвітницький, учительський, цей рух набирає сили і має майбутнє. Це підтверджує прийняття на державному рівні у 2001 році освітньої доктрини, яку А.В. Фурман запропонував ще в 1997 році. Але, як часто буває, тоді тихо забута, а згодом змістовно вихолощена, перероблена на взірць п'ятирічного плану, обрядово обставлена, вона з'явилася для того, щоб одразу опинитися на полицях архівів.

Однак повернемося до винуватця сьогоднішнього зібрання, який продовжує невтомно точити “камінь історії”. Десятирічний ювілей – не святковий день, а *торжество Ідеї*. Модульно-розвивальна система освіти з'явилася на хвилі загальної ейфорії з приводу здобуття незалежності та надії на швидкий європейський добробут. Вона перетворилася на потужний конструктивний рух у формі експериментальних науково-педагогічних шкіл. Не злічити кількості

наукових і практичних розробок, що за цей час вдалося напрацювати. Це той, один із небагатьох випадків, коли теорія і практика взаємозалучені. Їх синтезує наявність ґрунтовних науково-практичних досягнень, починаючи із наукової ідеї, гуманних цілей, глибинного змісту, адекватних форм і відпрацьованих освітніх технологій, аж до реальних та об'єктивних результатів. Найголовніше, що у підґрунті системи закладені культуротворчі процеси, котрі сприяють формуванню особистості із заданими психологічними якостями. Водночас теоретично-практична робота професора А.В. Фурмана має не тільки наукову цінність, вона сягає вершин етико-естетичної спрямованості. Дієздатність системи і талант автора красиво і чуттєво-тонко промальовують сценарій майбутнього розвитку освіти, а сила духу і мужність – реалізують всенародну справу, гартують уміння “тримати удар”. Така нині плата за принципи і позицію національного вченого.

Глобальність наукового та масштабність практичного аспектів Школи Фурмана ініціюють сьогодні довгу вервечку освітніх, психологічних, філософських, соціологічних, культурологічних і навіть політологічних досліджень, а відтак цілком не випадкових відкриттів локального та універсального характеру. Маю надію, що цінності та смисли Великого Життя, тотально спрямованого у майбутнє, не тільки спокутують чужі гріхи сірої миттєвості і сум'ятного сьогодення, а й “сторичею віддячать Чоловікові та Дітям його”, як мовиться у Біблії.

Заступник директора науково-дослідницького центру “Економіка вищої освіти”, відповідальний секретар журналу “Психологія і суспільство” **Москаль Ю.В.** наголосив на тому, що всезагальне болото, яке ще у зародку відбиває у громадянина бажання зробити щось не так як усі, виділитися і щось змінити у царині своєї діяльності, охопило практично усі сфери суспільного життя. Мистецтво, наука і культура зведені до вузь-

ких рамок і таких жалюгідних умов, коли працювати в даних галузях можуть тільки фанатично віддані люди, які питання справи ставлять понад можливість фізіологічного виживання. Відсутність достатньої кількості робочих місць не дозволяє працевлаштувати за спеціальністю молодих фахівців, а отже, марнуються кошти, що вкладені у їхню підготовку. Головною відмінністю модульно-розвивальної освітньої системи є те, що вона базується на знанні українського менталітету і виховує Людину з великої літери, не займаючись втовкмачуванням інформації у голови школярів.

Науковий співробітник науково-дослідницького центру “Економіка вищої освіти” **Бригадир М.Б.** зазначила, що приємно відчувати та співпереживати причетність до творення прогресивного і насущного в складних тенетах сьогодення. За час навчання в аспірантурі та роботі в науково-дослідному центрі, безперервно відчувається позитивна атмосфера співпраці справжніх професіоналів та майстрів своєї справи. Окремо слід відзначити видання фахового журналу з психології, що є у сучасному науковому світі справжнім подвигом. Поява нової сув'язі ідей і концепцій почасти сприймається негативно, оскільки перевага консервативних поглядів – незаперечний факт нашого життя.

Попри все це без інновацій – відсутній розвиток, рух до кращого самовдосконалення та перетворення. Саме модульно-розвивальна система, 10-річчя якої ми сьогодні святкуємо, пропонує реформувати систему освіти поетапно, надбудовуючи схеми розвивальної паритетної взаємодії між учителем і учнями на вже існуючі форми і методи педагогічної співпраці. Вона є своєрідним варіантом гнучкого переходу класно-урочної системи на гуманно та особистісно зорієнтовану. В сучасному освітньому середовищі інновації сприймаються одномоментно як косметичні зміни у традиційному способі життєдіяльності школи. Комп'ютеризація, запровадження

12-ти бальної системи безумовно прогресивні заходи реформування, але соромно цим вихвалитися стільки часу і сприймати те як досягнення мети стратегічного розвитку національної освіти. Натомість поява справжніх інноваційних ідей блокується як неприродне явище у ритмічному потоці шкільного сьогодення. Альтернатива традиційним способам навчання вже є, до того ж достатньо розроблена теоретично, методологічно і технологічно, що уможлиблює її масове запровадження.

Науковий співробітник науково-дослідницького центру “Економіка вищої освіти”, пошукувачка ІЕСО **Бамбурак Н.М.** підкреслила, що попри багатослівні та яскраві гасла сьогодення щодо всебічного і гармонійного розвитку учнів, традиційна система навчання у школі та ВНЗ не забезпечує збалансування у розвої розумових, емоційних, моральних і духовних здібностей дітей та молоді. Учні лише отримують свідцтво про освіту, яке не відображає їхньої психосоціальної зрілості. Сучасні освітні заклади навіть не намагаються створювати повноцінні умови навчання для розвитку елементарних особистісних рис молодій людині, які вкрай необхідні для повноактивного і змістовного життя. Мовиться про мужність, винахідливість, самоусвідомлення низки всезагальних цінностей та ідеалів (краса, віра, чесність тощо), уміння критично споглядати дійсність, творчо і відповідально вчиняти.

Несприятливі соціально-економічні умови в Україні не дають змоги експериментально впроваджувати модульно-розвивальну систему навчання. Але десять років не минули даремно. Попри всі перипетії та барикади на своєму шляху створена прогресивна *освітня модель Нової школи*, яка системно удосконалює соціально-культурний простір школи, технологічно і засобово забезпечує багатоканальне мотивування освітньої діяльності учасників педагогічних взаємостосунків й водночас домагається інтенсивного інформаційного,

емоційного та духовного взаємозбагачення їхнього ментального досвіду та власного Я.

У найвищому сенсі основними надбаннями наукової школи А.В. Фурмана, на мій погляд, є:

1) *вітакультурна парадигма* та нова світоглядна доктрина ролі і місця освіти в національному державотворенні;

2) *фундаментальний соціально-психологічний експеримент*, що передбачає поступове переведення школи (ВНЗ) у стан конструктивного інституційного розвитку на засадах ментальності, духовності, розвитковості та модульності;

3) *модульно-розвивальна система* як науковий проект інноваційної освіти, що науково і достовірно обґрунтовує національну школу майбутнього – школу Культури і Духовності;

4) *теорія освітньої діяльності*, що пояснює дію основних механізмів культурної з'яви людини як суб'єкта, особистості, індивідуальності та універсума під впливом соціально організованих навчання, виховання, освіти і самореалізації;

5) *система соціально-психологічної служби* як основний інститут окультурення українського соціуму із авторським цільовим, змістовим та формопобудовчим наповненням.

Аспірантка Інституту ЕСО третього року навчання **Тімотін А.П.** відмітила, що сучасні обставини і завдання входження України до європейського культурного простору вимагають обґрунтування нової світоглядної доктрини національної освіти. Конкретну концептуальну основу оновленої освітньої системи становлять ідеї, принципи, закономірності, моделі та механізми модульно-розвивального процесу як експериментальної версії нового соціально орієнтованого шкільництва. На наш погляд, головне в інноваційній системі – спроможність розумового, соціального, морального і духовного розвитку особистості. Це спричинено тим, що вітакультурний підхід профе-

сора Фурмана А.В., на відміну від інформаційно-пізнавальної парадигми, базується на діалогічних принципах. Освітній діалог – універсально-розвивальна форма забезпечення культуротворчих функцій педагогічного спілкування. Останнє позбавлене маніпуляції, безапеляційного наказового тону, котрі обмежують самореалізаційні можливості людини. Натомість воно орієнтоване на паритетну міжособистісну взаємодію з визнанням суверенних прав, специфічних потреб і життєвих завдань кожного, а також на прийняття одним одного як самодостатніх вартостей, неповторних Я у своєму життєвому ствердженні.

Аспірант інституту ЕСО **Гіряк А.Н.** зазначив, що Україна, здобувши свою незалежність на зламі тисячоліть, безповоротно відмовилась від побудови авторитарного суспільства, котре нівелює найвищу цінність – особистість людини, здійснює перехід до демократичного, розвинутого постіндустріального суспільства. Вибраний народом шлях закономірно призвів до ґрунтовних змін практично в усіх сферах суспільного життя. Проте в освіті, як в одній із стратегічних культурних вимірів буття, тривалий час спостерігався якщо не повний застій, то цілковита безсистемність і поверховість реформаторських зачинів. Це викликало гостру кризу, що зумовлена не стільки економічним чинником, скільки повною неспроможністю традиційної освітньої системи адаптуватися до сучасних умов динамічного розвитку науки та суспільства загалом.

У нашій державі, як і в кожній країні, у вирішальний момент з'являються видатні постаті, котрі завдяки своїй прозорливості, далекоглядності та титанічній самовідданій праці не лише генерують сутнісно нові ідеї, а й спроможні вести за собою когорту однодумців-послідовників, виступаючи локомотивами суспільного поступу. В освітній сфері такою Людиною є професор А.В. Фурман – автор інноваційної системи мо-

дульно-розвивального навчання. Стрижнева ідея останньої – наповнити діяльність учня культуротворчим змістом, що процесуально оптимізує його психосоціально-розвиток. Це дає змогу зреалізуватися й особистості вчителя, адже, за висловом В.А. Ворда: “Посередній учитель викладає, хороший учитель пояснює, видатний – показує, а великий – надихає”.

Модульно-розвивальна система якісно вирізняється з-поміж різноманіття усіх інших систем, оскільки є дійсно особистісно та індивідуально зорієнтованою. Вона забезпечує активне свідоме здобуття дитиною освітнього змісту, що стає для неї справді важливим колективним учинком і значущою подією. Попри ґрунтовне розроблення теоретичної моделі та методології цієї інноваційної системи для її масового впровадження у шкільну практику треба розширити поле експериментально-пошукової роботи. Зокрема, невідкладного вирішення потребує проблема психологічного обґрунтування розвивального типу підручника. Адже підручник – основний координуючий компонент навчально-книжкового комплексу і водночас сутнісна засобова одиниця модульно-розвивального навчання, яка забезпечує смислово-психологічну адаптацію мінімізованого освітнього змісту до індивідуально-типологічних особливостей учня, а відтак відіграє роль найістотнішого показника у практичному впровадженні цієї освітньої системи.

Аспірант Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка **Лазарук А.Ф.** у своєму виступі наголосив, що нагальність зміни методології освіти взагалі та вищої освіти зокрема загальноновизнана на тлі руйнації раніше стійких норм та ідеалів ведення освітньої справи. Визнано, що навчання у його нинішніх формах далеко не завжди веде до особистісного зростання, не формує набір загальнолюдських цінностей. Модульно-розвивальна система навчання, передбачаючи побудову

освітнього процесу на засадах наукового проектування розвиткового соціокультурного простору, характеризується значним потенціалом у культурному розвитку особистості. Щонайперше вона дає змогу прилучити учнів до загальнолюдських вартостей та ідеалів, актуалізує внутрішні резерви їхнього саморозвитку психологічними засобами паритетної педагогічної взаємодії у ситуації пошуку порозуміння, культуротворення.

Пошукувачка ІЕСО, вчитель ЗОШ №11 міста Тернополя **Ребуха Л.З.** навела художньо-жартівливу характеристику ментальних рис українця, яку дав Остап Вишня: 1) моя хата з краю, 2) якби не били, 3) якось пронесе, 4) ти ба, не пронесло... Це має певне відношення і до сфери освіти, яка на межі тисячоліть, здійснюючи реформування, призвела до професійного невдоволення та гальмування інноваційного пошуку. Перша риса ментальності українця проявляється тоді, коли вчитель із інтерпретатора певного знання стає професійним освітянином. Тому широкому впровадженню інноваційних форм протистоять ті, хто вже не в змозі відійти від старої освітньої моделі. Роздумуючи над модульно-розвивальною системою, педагоги намагаються перенести нові, невідомі досі, проблеми на чужі плечі й тим самим тихенько відійти від експерименту. Замість того, щоб реформувати школу в культурному відношенні, вчителі жахаються можливих змін і вдаються до попередніх схем командного управління. Десятирічний ювілей експериментального впровадження освітньої системи професора А.В. Фурмана на теренах українського шкільництва доводять, що лише втілення нової соціально-культурної стратегії реформування національної освіти дасть змогу в перспективі трансформувати навчальну модель ведення шкільної справи від інформаційно-

пізнавального типу до культуротворчого, ментально і духовно зорієнтованого.

Завідувачка кафедри іноземних мов Інституту аграрного бізнесу ТАНГ **Мединська В.Ф.** зазначила такий доведений факт. Американські соціальні психологи встановили, що існує сильний зв'язок між методологічними схильностями психологів і довжиною їхнього волосся. Зокрема, психологи із струнким складом розуму носять більш короткі зачіски. Однак, навіть нехтуючи цією емпіричною залежністю у проекції на Анатолія Васильовича, в якого зачіска дивовижно коротка, з упевненістю можна сказати, що всі запропоновані ним концепції, моделі та мислесхеми змістовно досконалі, логічно стрункі та витончено оригінальні. Більше того, вони викладені філігранним науковим і літературним стилем, котрий можна не тільки легко розпізнати серед інших, а й варто наслідувати та пропагувати як взірць досконалого викладу наукової думки.

На завершення зібрання прийнято низку важливих рішень щодо перспектив удосконалення науково-дослідної діяльності Інституту експериментальних систем освіти і Тернопільської академії народного господарства та сформульовані стратегічні завдання наукової школи на 2003 рік. Зокрема, накреслено: а) завершити створення матеріально-технічної бази інституту; б) зосередити увагу представників школи на розробці вітакультурної парадигми і теорії освітньої діяльності; в) продовжити підготовку і видання періодичних видань, монографічних досліджень; г) провести Другу регіональну науково-практичну конференцію "Технологія інноваційної діяльності у вищій школі"; д) завершити розробку Положення про наукові школи ТАНГ.

Ю. Москаль